

Sociolingvistik och sociologin: om en språkvetenskaplig subdisciplin och disciplinövergripande forskning

Lars-Erik Johansson

Under senare delen av 1900-talet växer inom lingvistik fram ett antal subdiscipliner ("bindestrecksvetenskaper") i skärningsfältet mellan två (eller flera) mera "renodlade disciplingrupperingar"; exempel är psykolingvistik, sociolingvistik/språksociologi, kognitiv lingvistik osv. Skälet härtill är rimligen tanken att perspektiv från "lingvistikexterna" ämnen som psykologi, sociologi/socialpsykologi etc. kan berika språkstudiet. Ett illustrativt exempel på hur två ämnesgrupperingar har mötts och fruktbart diskuterat likheter och olikheter är det disciplinövergripande området historisk sociologi, där det efter hand har uppstått omfattande och stundtals hetsiga, i hög grad teoriinriktade, diskussioner mellan historiker och sociologer.

En intressant fråga är om lingvistik till fullo och på ett djupare, teorimedvetet sätt tillvaratar de möjligheter som kontakter med andra discipliner erbjuder. Jag kommer att försöka belysa denna fråga utifrån svensk sociolingvistik, dels det variationslingvistiska paradigmet (med Labov som erkänd inspiratör), dels nyare interaktionellt inriktad forskning (med exempelvis CA-perspektiv).

Sociologi kan betraktas som en osedvanligt teorimedveten vetenskap; dess belackare skulle möjligen säga att ämnet koncentreras till vittfamnade teorikonstruktioner och modellbygganden, åtföljda av nödtorftiga empiriska kontroller av hur teorierna fungerar, när de konfronteras med verkligheten. Motsättningarna mellan olika teoretiska skolor inom sociologin är ofta betydande. Hur ser svenska sociolinguister på denna omfattande sociologiska teoribildning? Har man diskuterat vilka sociologiska teorier som bäst lämpar sig att anknyta till, har man konsekvent anslutit sig till någon eller några sådana teoribildningar eller har man eklektiskt lånat litet här och där, när man har tyckt sig finna något som kan appliceras på ett språkligt material? Tillspetsat uttryckt: är svensk sociolingvistik – utifrån ett sociologiskt perspektiv – teoretiskt medveten eller nyttjar man endast – närmast utifrån ett sociologiskt handboks-perspektiv – ett antal vanligt förekommande grundbegrepp och analysperspektiv (såsom socio-ekonomisk gruppering, kön, ålder osv.)? Hur förhåller sig metod till teori? Hur förhåller sig beskrivning till förklaring? Genomgången begränsas huvudsakligen till ett antal representativa verk inom svensk sociolingvistik, dock med några mindre nordiska utblickar.